

Κτηνώδη Ήθη

/ [Γνώμες](#)

Κατά κοινή ομολογία ο όρος «αγέλη» μας παραπέμπει στον κόσμο των ζώων, ενώ ο όρος «κοινότητα» ή κοινωνία στον κόσμο των ανθρώπων.

- του Απόστολου Νικολαΐδη (Ομ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρόεδρος Ινστιτούτου «Άγιος Μάξιμος ο Γραικός»)

Είναι φανερό ότι η ύπαρξη αγελών εξυπηρετεί μόνο βιολογικές ανάγκες, όπως η αναπαραγωγή και επιβίωση των ειδών, η προστασία και ανατροφή των νεογέννητων, η σύμπραξη στο κυνήγι, η αποτελεσματικότερη προστασία των ευάλωτων. Παρόμοιες ανάγκες εξυπηρετούνται και σε ανθρώπινες ομάδες και κοινότητες μόνο που διαφοροποιούνται τόσο σε επίπεδο οργάνωσης και σχέσεων μεταξύ των μελών όσο και σκοπού.

Τα άτομα συνέρχονται στο όνομα κοινών αξιών, στόχων και ενδιαφερόντων. Οι δεσμοί τους υπερβαίνουν την ανάγκη επιβίωσης. Έχουν ως αφετηρία την κοινή συνείδηση, ως μέσο την έλλογη κοινή δράση και συνεργασία, και σκοπό την ικανοποίηση του κοινού συμφέροντος. Αυτή δε η κοινωνικότητα δεν χαρακτηρίζει

μόνο τις σχέσεις των ατόμων σε μια ομάδα, κοινότητα ή κοινωνία, αλλά και τις σχέσεις μεταξύ διαφορετικών ομάδων, κοινοτήτων ή κοινωνιών με το σχηματισμό συμμαχιών και συνασπισμών, κάτι που απουσιάζει από την αγελαία σχέση των ζώων.

Αυτά εξηγήθηκαν αρκούντως σε άλλο δημοσίευσμά μας που αφορούσε στον κόσμο των μελισσών, το καταλληλότερο ίσως παράδειγμα για να συσχετίσουμε φύση και κοινωνία. Εν προκειμένω σκοπεύουμε στην ανάλυση των αγελαίων ανθρώπινων σχηματισμών και συμπεριφορών που εκθέτουν το ανθρώπινο γένος, σηματοδοτώντας την έκπτωσή του από την φυσική τάξη. Διευκρινίζουμε βέβαια ότι αυτή η έκπτωση δεν έχει οντολογικό χαρακτήρα μια και οι φύσεις είναι άτρεπτες, αλλά κοινωνικοηθικό, με την έννοια της διαστροφής της έμφυτης κοινωνικότητας και αχρήστευσης των μηχανισμών διατήρησης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Είναι οι περιπτώσεις που μιλάμε για κτηνώδεις συμπεριφορές.

Από την αγελαία συμπεριφορά απουσιάζουν όλα τα συστατικά και εκφραστικά στοιχεία της ανθρώπινης κοινωνικότητας:

-το κίνητρο συμμετοχής των ατόμων σε ομαδικούς σχηματισμούς, που έχουν τον χαρακτήρα της αγέλης, είναι απολύτως ιδιοτελές. Πρόκειται απλώς για μια τυπική συνύπαρξη χωρίς ουσιαστική σχέση και κοινωνία. Αποσκοπεί μόνο στην ικανοποίηση ατομικών στόχων και ουδόλως στο κοινό συμφέρον. Αντί της κοινωφελείας κυριαρχεί ο ατομισμός και ο εγωκεντρισμός. Ικανοποιείται κυρίως το ένστικτο της αυτοσυντήρησης και του ωφελιμισμού. Συμπράξεις όπως η συνεργασία, είναι καρποί αναγκαιότητας, στερούμενες τα αισθήματα της ελεύθερης συνδημιουργίας.

-η ένταξη και παραμονή των ατόμων σε τέτοιες ομάδες δεν είναι προϊόν αυτοδιάθεσης και αυτόνομης συγκατάθεσης αλλά ετεροπροσδιορισμού. Αυτό δεν οφείλεται μόνο σε εξωτερικούς παράγοντες, σε κοινωνικές πιέσεις, σε δυνάμεις που ασκούν κυρίως ψυχολογικό εξαναγκασμό αλλά και σε εσωτερικούς. Δείγμα μιας αδύναμης και προβληματικής προσωπικότητας που χαρακτηρίζεται για την έλλειψη αυτοεκτίμησης, αυτοπεποίθησης και συναισθηματικής ασφάλειας, και την ύπαρξη εσωτερικών αντιφάσεων, κυρίως ψυχολογικών συμπλεγμάτων.

-με τον ίδιο τρόπο συμπεριφέρονται και εντός της ομάδας. Τα άτομα ακολουθούν τυφλά και χωρίς κριτική επεξεργασία των δεδομένων το σύνολο, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις των κοπαδιών, για παράδειγμα των προβάτων, όπου όλα ακολουθούν άκριτα τον «ηγέτη» τους. Αφήνονται να καθοδηγούνται στη βάση άκριτων και ασυνείδητων απομιμήσεων, ενεργώντας ως οπαδοί και όχι ως υπεύθυνοι πολίτες. Συντάσσονται άκριτα με την κοινή γνώμη και ενεργούν

αυθόρμητα, μαζικά και ευμετάβλητα, ακολουθώντας την ψυχολογία του όχλου.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο όχλος των Ιουδαίων και η συμπεριφορά του τόσο κατά την ημέρα των Βαΐων, όταν υποδέχονταν θριαμβικά και δοξολογούσαν ως βασιλιά τον ερχόμενο Χριστό, όσο και κατά την ημέρα της σύλληψής του, όταν πρότειναν με μανία τον θάνατό του. Είναι ακριβώς το ίδιο που επιδιώκουν διαχρονικά οι δημαγωγοί, οι οποίοι μετέρχονται κάθε μέσο για να καθοδηγήσουν και να συμπαρασύρουν έντεχνα τα πλήθη, όπως ρητορικά σχήματα που εξάπτουν τα πολιτικά πάθη, κηρύγματα διχασμού και μισαλλοδοξίας που προκαλούν τον φανατισμό, ο έντονα συναισθηματικός λόγος που αμβλύνει ή υπερβαίνει τη λογική σκέψη, οι παραπλανητικές υποσχέσεις που στηρίζονται στην υπερβολή και τον ανορθολογισμό.

-Σ' αυτό το περιβάλλον των ανελεύθερων επιλογών είναι αδύνατη η ατομική αναδοχή των συνεπειών και ανάληψη ευθυνών. Έτσι μεταβιβάζεται με κάθε τρόπο η ευθύνη στους άλλους, συνανθρώπους, θεσμούς, αλλά και σε όντα πέραν της πραγματικότητας, όπως ο Θεός και ο διάβολος. Μια τέτοια πρακτική πλήττει σοβαρά την ανανεωτική αρχή της αυτοκριτικής και τις προοπτικές βελτίωσης, ενώ δημιουργεί μεγάλα προβλήματα στις κοινωνικές αναστροφές των ατόμων, ιδιαίτερα στον τομέα της αξιοπιστίας.

-Άτομα, ανεύθυνα χωρίς ταυτότητα και στόχους, ή ψυχολογικά ευάλωτα, είναι επιδεκτικά σε εργαλειοποίηση, εκμετάλλευση και χειραγώγηση από υπερκείμενα άτομα ή συστήματα που ακολουθούν την αρχή «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα». Η εν λόγω πρακτική ευοδώνεται με την εφαρμογή παραπλανητικών μεθόδων ή την καλλιέργεια ψευδών υποσχέσεων, και διευκολύνεται από την ευκολοπιστία των θυμάτων.

-Από μια αγέλη ανθρώπων δεν απουσιάζουν οι επιθετικές, οι βίαιες και απάνθρωπες συμπεριφορές που δεν συναντούμε ούτε καν στο Φυσικό Δίκαιο, μια και απουσιάζουν οι στοιχειώδεις κανόνες ηθικής, που θα απαγόρευαν την αντικειμενοποίηση των άλλων που συνοδεύεται από την αδιακρισία, την αδικία, την σκληρότητα, την ωμότητα και άλλες ενστικτώδεις δράσεις. Με τέτοιους όρους λειτουργούν κυρίως τα ολοκληρωτικά καθεστώτα με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον Εθνικοσοσιαλισμό και τη στάση του απέναντι στους Εβραίους.

Η αγελαία κατάσταση και δράση του γερμανικού λαού εκείνης της εποχής μαρτυρείται από κατοπινές ομολογίες συμμετασχόντων στα εγκλήματα οπαδών του Χιτλερισμού, ότι δεν είχαν συνείδηση των δικών τους πεπραγμένων, απλά ενεργούσαν απόλυτα ευθυγραμμισμένοι στις εντολές του καθεστώτος. Με το ίδιο κριτήριο λειτουργούν κατά κανόνα τα άτομα στις εμφύλιες συρράξεις, στις οποίες

κυριαρχεί η εμπάθεια και τα βάρβαρα ένστικτα όχι μόνο εν καιρώ πολέμου, αλλά και σε καιρούς ειρήνης, ακόμη και σε θρησκευτικά περιβάλλοντα, πολύ περισσότερο στον χώρο του αθλητισμού, όταν οι οπαδοί υπερασπίζονται την ιδεολογία τους με βίαιες δράσεις, υπακούοντας τυφλά στους καθοδηγητές και δαιμονοποιώντας όλους τους αντιπάλους. Τα αποτελέσματα τέτοιων δράσεων είναι ήδη γνωστά στην νεοελληνική αθλητική επικαιρότητα.

Συμπερασματικά: Είναι δυνατό στην εικόνα μιας αγέλης να παρατηρήσουμε ή να εννοήσουμε δράσεις και συμπεριφορές που μοιάζουν με αντίστοιχες της κοινότητας. Τέτοιες είναι η σκόπιμη συνεργασία, οι κοινοί στόχοι, η ύπαρξη δομής και ιεραρχίας, συλλογικές δράσεις προστασίας, αλληλεπιδράσεις και απομιμήσεις, σε σημείο μάλιστα που κάποιοι να κάνουν λόγο για κοινωνικότητα και κοινωνία των ζώων. Τέτοιοι παραλληλισμοί λειτουργούν μεν ως δείγματα της σχέσης που υφίσταται μεταξύ φύσης και κοινωνίας, ωστόσο δεν είναι ικανοί να πιστοποιήσουν μια ταύτιση βιολογικών και κοινωνικών νόμων και κανόνων, ούτε και μας επιτρέπουν να ταυτίζουμε αγέλη και κοινότητα. Επομένως δεν είναι δυνατόν η αγέλη να αποτελεί πρότυπο για ανθρώπινες κτηνώδεις συμπεριφορές, οι οποίες, σε αντίθεση προς τη φυσική πραγματικότητα, καταντούν ανεξέλεγκτες, εκθέτοντας μάλιστα το κατ' εικόνα Θεού ανθρώπινο γένος.